

УДК: 351.75:004.9

DOI: 10.5281/zenodo.3839744

Панченко О.А., д.мед.н., проф., Заслужений лікар України, Президент ГО «Всеукраїнська професійна психіатрична ліга», м. Київ

Гнатенко В.С., кандидат економічних наук, м. Київ

Кабанцева А.В., к.психол.н., доцент кафедри психіатрії, психотерапії, наркології і медичної психології Донецького національного медичного університету МОЗ України, м. Краматорськ

*Panchenko O, Doctor of Medicine, Professor,
Honored Doctor of Ukraine, member President of the All-Ukrainian
Professional Psychiatric League, Kyiv*

Gnatenko V., Ph.D. of Economic Sciences, Kyiv

*Kabantseva A., Ph.D. of psychology, Associate Professor, Department of Psychiatry,
Psychotherapy, Narcology and Medical Psychology, Donetsk National Medical
University of Ministry of Health Protection of Ukraine, Kramatorsk*

РОЛЬ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

PROTECTION OF THE PUBLIC ORDER IN THE ENSURING OF INFORMATION SECURITY

Громадський порядок створює сприятливі умови для успішного розвитку кожної окремої особистості, суспільства загалом, і ефективного функціонування його соціальних інститутів та всієї політичної системи держави. У часи сьогодення, коли інформатизація вкрай змінила суспільство, його стереотип мислення і поведінки, особливого значення набирає захист громадського порядку, як складової національної безпеки, і інформаційної небезпеки зокрема.

У статті актуалізовано інтегральний стан інформаційних відносин, зазначено зміни інформаційного змісту і його вплив у світовому просторі, зроблено аналіз законодавчих і нормативно-правових актів у галузі інформаційної безпеки, окреслені варіації інформаційних загроз. Наводяться пропозиції системного забезпечення інформаційної безпеки держави за трьома напрямками - інформаційна безпека особистості, суспільства, держави.

Ключові слова: *інформаційні відносини, інформаційні загрози, законодавчі акти, нормативно-правові акти, державне регулювання.*

Public order creates favorable conditions for the successful development of each individual, society as a whole, and the effective functioning of its social institutions and the entire political system of the state. In the times of the present, when informatization has extremely changed society, its stereotype of thinking and behavior, the protection of public order, as a component of national security, and the information danger in particular, is of particular importance.

In the article, scientists updated the integral state of information relations, said changes in information content and its influence in the global space, made an analysis of legislative and regulatory acts in the field of information security, the indicated variations of information threats. The proposals of systemic support of information security of the state in three areas - information security of the individual, society, state.

Key words: *informational relations, informational threats, legislative acts, regulatory legal acts, state regulation.*

Постановка проблеми. Урегулювання правових і соціальних норм системи правових відносин, що забезпечують захист прав і свобод громадян, їх життя і здоров'я, повагу честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі окреслюється громадським порядком, який відображає діяльність відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування. Особливо їхня роль суттєво примножується у часи соціально-економічної, політичної і психологічної турбулентності суспільства. При цьому, слід звернути увагу власне на повноваження і функції органів державної влади. Маючи різні напрямки своєї діяльності, поряд із цим виникає те, що вони дублюють функції один одного або не враховують існування інших державних підрозділів, що безпосередньо відповідають за захист державного інформаційного простору.

Окреслена ситуація справ актуалізує потребу модернізації взаємозв'язку державних органів і розробки сучасних підходів, які б відповідали потребам сьогодення, зокрема забезпечували мінімізацію інформаційних атак, як на окрему особистість, так і на державу в цілому, а також сприяли б збільшенню дієвості державного управління у сфері національної інформаційної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему інформаційної безпеки України, зокрема державне управління у цій сфері фрагментарно висвітлено у наступних працях науковців: В. Гурковський (2004), Е. Лібанова (2010), Л. Євдоченко (2011), О. Степко (2011), Н.В. Грицяк (2015), О. Власенко (2015), О.С. Зозуля (2017), З. Коваль (2018), В.В. Шемчук (2019) та інші. Теоретичний аналіз засвідчує, що забезпечення інформаційної безпеки зумовлені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних і технологічних факторів, а сучасний стан науково-технічного прогресу підкреслює актуальність інформаційної безпеки кожного громадянина, суспільства, держави.

Постановка завдання. Завданням статті визначено дослідити роль органів громадського порядку у забезпеченні інформаційної безпеки держави та запропонувати шляхи її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в окремих країнах серед інтелектуалів, державних діячів ведуться дискусії про формування нових парадигм національної безпеки у контексті глобальної безпеки інформаційного суспільства, глобальної інформаційної цивілізації, глобальної інформаційної культури. Науковці, політики дедалі ширше оперують такими категоріями, як «глобальна кіберцивілізація», «глобальна кіберкультура», «електронне суспільство» («е-суспільство») тощо [7]. Тобто, все більше набирає обертів інформаційні відносини, основними принципами яких є [2]:

- ✓ гарантованість права на інформацію;
- ✓ відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
- ✓ достовірність і повнота інформації;
- ✓ свобода вираження поглядів і переконань;
- ✓ правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
- ✓ захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Державна інформаційна політика спрямована на забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації. Поряд із цим, глобальні інформаційні технології стали підґрунтям змін щодо рекомбінації органів влади і центрів управління. Тим самим інформатизація та комп'ютеризація вкрай змінили суспільство, його стереотип мислення і поведінки. Людям стає притаманне фрагментарне розуміння сьогоdnішніх реалій, а заплутаність розуму посилюється «фейками» та навмисно створеного інформаційно-психологічного хаосу. У цій ситуації однією з найважливіших складових національної безпеки стає інформаційна політика держави, яка в свою чергу формує умови для повноцінної життєдіяльності її громадян і належної присутності держави на світовій арені.

Сучасний стан законодавчої основи забезпечення інформаційної безпеки можна визначити як стан системи, що знаходиться в стадії формування, а тому неминуче несе якості перехідного етапу. Повноцінний розвиток держави неможливий без створення належного державно-правового забезпечення в сфері інформаційної безпеки.

Головний Закон Конституція України гарантує будь-якому громадянину забезпечення його інформаційної безпеки, що є однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу [1]. Власно інформаційна безпека особи відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» віднесена до сфери національної безпеки і є пріоритетним напрямом державної політики, але її сутність не розкривається [4].

У Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», що уперше був прийнятий ще у 1998 році зазначається, державне регулювання повинно забезпечити системність, комплексність і узгодженість розвитку інформатизації країни з використанням при цьому

традиційних та нетрадиційних форм і методів супроводження та контролю. Важливе значення для розвитку інформатизації має здійснення зваженої політики. Держава повинна сконцентрувати необхідну кількість державних об'єктів і систем інфраструктури інформатизації для того, щоб мати необхідні важелі реалізації державної політики [3]. На даний час інформаційно-технічного прогресу, високошвидкісної розбудови інформаційних технологій чітко можна ствердити, що інформатизація в світі і в Україні має суттєвих досягнень, але її системність, узгодженість функціонує тільки на початкових засадах.

Міністерство внутрішніх справ України (МВС), як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, відповідно до покладених на нього функцій забезпечує належне функціонування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи МВС, формує та підтримує в актуальному стані інформаційні ресурси, що входять до єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи МВС, здійснює обробку персональних даних в межах повноважень, передбачених законом, забезпечує режим доступу до інформації, надає інформаційні послуги; здійснює інформаційну взаємодію з іншими державними органами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями; організовує розроблення нових видів засобів спеціальної техніки, озброєння, засобів зв'язку, технічних засобів захисту інформації, спеціальних технічних засобів для оперативної діяльності, криміналістичної та комп'ютерної техніки, програмного забезпечення; забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, захист інформації, яка є власністю держави, або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом [5].

Національна поліція України служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, підтримує публічний порядок та громадську безпеку. Діяльність її підрозділів у сфері інформатизації регулюють десятки нормативно-правових актів, що вміщують збір, збереження, використання та порядок обміну інформацією серед ресурсів різних органів державної влади, але нормативно-правовий зміст у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій не відповідає сучасним вимогам і темпу розвитку. Правове регулювання діяльності носить складний пролонгований характер, так як існують суперечливості у різних нормативно-правових актах, що вимагає перегляду, удосконалення та відповідності до європейських норм.

Діюча українська система інформаційної безпеки є недосконалою, тим самим унеможлиблює чітку організацію діяльності центральних органів виконавчої влади, які є відповідальними за політику в інформаційній сфері. Зміни адміністративної реформи несуть несистемний характер. Розподіл функцій між окремими суб'єктами системи та схема їх взаємодії потребують перегляду і вдосконалення. Відсутність цілісності і системності інформаційно-

аналітичного забезпечення породжує конфліктні ситуації у структурах влади і суспільстві.

Таким чином, першочергові пріоритети інформаційної глобалізації повинні надаватися створенню заходів інформаційної безпеки, бо відсутність інформаційних загроз відповідає стану інформаційної безпеки, а їх наявність характеризує небезпеку. Держава не може гарантувати належні функціонування та розвиток інформаційного середовища суспільних інформаційних відносин і його використання в інтересах особи, суспільства, якщо існує недосконала організація взаємодії та правової підтримки координації у секторі національної інформаційної безпеки, а тому визначення критеріїв ступеня захищеності від будь-яких загроз є неможливим. По-перше, слід чітко розуміти суттєві загрози, а вже потім розроблювати ефективні дії щодо їх протистояння у функціонуючій системі національної безпеки.

Інформаційні загрози, як сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості, суспільства і держави в інформаційному просторі діляться на ті, що відбуваються у сфері основних прав і свобод людини; порушення інформаційно-психологічної безпеки особи і суспільства; загрози, що пов'язані зі взаємодією інформаційно-технічними засобами [10]. Зокрема, прослідковується неповнота, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; загальний негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності й доступності інформації [6, 8].

Значно небезпечними загрозами інформаційній безпеці є наявні та сугестивні впливи масової свідомості. Застосування різних методів маніпуляцій призводить до блокування дій людиною у кризових ситуаціях особистісного і суспільного походження, серед таких виступають: економічні, соціальні, психологічні, інформаційні та інші. А саме, у особистості порушується адекватність оцінювання реального стану справ, починає переважати ірраціональність прийнятих рішень. Тим самим, погіршується власний психологічний захист і збільшується вплив зовнішнього тиску.

Колізійні норми нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в сфері інформаційної безпеки, є також джерелом загроз. Достатньо серйозного занепокоєння викликає наявність прогалин у адміністративному законодавстві, зокрема відсутня норма, яка б передбачала адміністративну відповідальність за маніпулювання свідомістю, чим вдало користуються окремі особи, групи людей, серед яких організовані злочинні об'єднання [9].

Необхідно зауважити те, що інформаційний простір всередині країни має хитку структуру змістовності. Якщо держава не вироблює власний інформаційний продукт, не контролює якість контенту як державного, так і недержавного походження, то формується інтернаціоналізація простору для прогресування різних загроз, зокрема виникнення інформаційних війн, що набирає суттєвої масштабності.

Таким чином, роль органів громадського порядку у забезпеченні інформаційної безпеки особистості полягає у реалізації конституційних прав особистості на доступ і використання достовірної інформації в інтересах здійснення діяльності, що не заборонена законом, фізичного, психологічного й інтелектуального розвитку, а також захист інформації, що забезпечує особисту безпеку.

Інформаційна безпека суспільства ураховує забезпечення інформаційно-психологічних інтересів людей, які знаходяться у соціальній взаємодії, формування у них адекватної моделі поведінки щодо різних загроз зовнішнього середовища. Тим самим, зміцнення демократії, збагачення соціально-правової держави, примноження суспільної злагоди, забезпечення емоційно-психологічного благополуччя соціуму.

У напрямку державної інформаційної безпеки органи громадського порядку створюють умови для всебічного сприятливого розвитку інформаційної інфраструктури держави, забезпечують умови для реалізації конституційних прав людини й громадянина у сфері одержання інформації й користування нею у рамках правового простору, не порушуючи конституційні засади, суверенітет і територіальну цілісність України, забезпечуючи політичну, економічну і соціальну стабільність.

Рис. 1. Напрямки інформаційної безпеки

У процесі організації окреслених напрямків забезпечення інформаційної безпеки, слід приділяти увагу тому, що вони є взаємопов'язаними між собою.

Виникнення проблемних осередків у середині одного напрямку несуть порушення на функціонуванні інших складових. Також слід підкреслити той факт, що органами громадського порядку виступають громадяни держави, які також потребують особистісної інформаційної безпеки, від чого залежать організація і реалізація суспільної та державної інформаційної безпеки, як складових національної безпеки, що вміщує закони, норми, стандарти, еталони і правила організації безпечної життєдіяльності суспільства, систему історично обумовлених цінностей і пріоритетів.

У рядах співробітників органів правопорядку повинні бути особи, які відповідають наступним вимогам:

- якісна професійна придатність;
- висока психологічна стійкість до інформаційних атак (контрпропаганда, фальсифікаційна інформація);
- чітке дотримання посадової інструкції;
- суворе виконання наказів, поставлених завдань;
- підпорядкованість громадським інтересам
- стійкість у власних переконаннях.

Від чіткого і налагодженого реагування особистого складу органів громадського порядку залежить рівень захисту суверенітету, конституційності, моралі, здоров'я, прав і законних інтересів громадян, суспільства і держави в цілому.

Висновки:

1. У часи суттєвих інформаційних війн першочерговим є реалізація комплексної інформаційної політики, що відповідає запитам сьогодення, тим самим буде сприяти підтриманню національного суверенітету держави та формуванню раціональному інформаційно-психологічному клімату в суспільстві.

2. Національну інформаційну безпеку треба розглядати у широкому сенсі, що полягає у захищеності національних інтересів в інформаційній сфері, і у вузькому – як провідний вид суспільних інформаційних відносин, що спрямовані на мінімізацію або повне недопущення виникнення загроз життєво важливим інтересам особи, суспільства, держави.

3. У процесі формування загальної системи національного захисту інфраструктури від інформаційних атак доцільно розвивати взаємодію державного і приватного секторів. Діяльність яких буде заснована на комплементарних відносинах. Забезпечення захисту і якості інформації особистісного рівня потрібно реалізовувати через розвиток інформаційного середовища і підвищення культури суб'єктів цього осередку.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 17.

2. Закон України «Про інформацію» № 2657-XII від 21.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
3. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» ост. ред. від 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>.
4. Закон України «Про основи національної безпеки України», ост. ред. від 15.03.2020, № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
5. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 28.08. 2015 р. № 878. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248608057>.
6. Баранов О.А. Запобігання новим викликам і загрозам інформаційній безпеці України: правові аспекти. Зб. матер. наук.-практ. конф.: *Базові принципи інформаційного права – забезпечення інформаційної безпеки*. (6 жовтня 2016 р., м. Київ) / НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»; упоряд. В.М. Фурашев. К.: Вид-во «Політехніка», 2016. 204 с.
7. Гурковський В. І. Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки: дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Національна академія держ. управління при Президентові України. К., 2004.
8. Зозуля О.С. Державне управління забезпеченням інформаційної безпеки України в умовах інформаційно-психологічного протистояння: автореф на здоб. канд. наук 25.00.01 теорія та історія державного управління К. 2017.
9. Кришталь Д.О. Основи адміністративно-правового регулювання інформаційної безпеки України в контексті боротьби з організованою злочинністю. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/boz_2008_19_32.pdf.
10. Олійник О.В. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 132-137.

References

1. Constitution of Ukraine: dated June 28, 1996 (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, N 30. P. 17 [in Ukrainian].
2. The Verhovna Rada of Ukraine “About the Concept of the National Informatics Program” [Pro Kontseptsiiu Natsional'noi prohramy informatyzatsii] ost. red. vid 13.02.2020. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>>.
3. The Verhovna Rada of Ukraine “On the basics of Ukraine's national security” [Pro osnovy natsional'noi bezpeky Ukrainy], ost. red. vid 15.03.2020, N 2469-VIII. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>>.

4. The Verhovna Rada of Ukraine "About information" [Pro informatsiiu] N 2657-XII vid 21.12.2019. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>>.

5. Postanova KMU «On approval of the Regulations on Ministry of Internal Affairs of Ukraine» [Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy] vid 28.08. 2015 r. N878. <<https://www.kmu.gov.ua/npas/248608057>>.

6. Baranov O.A. Preventing New Challenges and Threats to Ukraine's Information Security: Legal Aspects. [Zapobihannia novym vyklykam i zahrozam informatsijnij bezpetsi Ukrainy: pravovi aspekty]. Zb. mater. nauk.-prakt. konf.: Bazovi pryntsypy informatsijnogo prava – zabezpechennia informatsijnoi bezpeky. (6 zhovtnia 2016 r., m. Kyiv) / NTUU «KPI im. Ihoria Sikors'koho»; uporiad. V.M. Furashev. K.: Vyd-vo «Politekhnik», 2016. 204 s.

7. Hurkovs'kyj V.I. Organizational and legal issues of interaction of public authorities in the field of national information security. [Orhanizatsijno-pravovi pytannia vzaiemodii orhaniv derzhavnoi vlady u sferi natsional'noi informatsijnoi bezpeky] dys... kand. nauk z derzh. upr.: 25.00.02 / Natsional'na akademiia derzh. upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. K., 2004.

8. Zozulia O.S. Public Administration of Information Security of Ukraine in the Conditions of Information-Psychological Confrontation. [Derzhavne upravlinnia zabezpechenniam informatsijnoi bezpeky Ukrainy v umovakh informatsijno-psykhologichnoho protyborstva] avtoref na zdob. kand. nauk 25.00.01 teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia K. 2017.

9. Kryshchal' D.O. Fundamentals of administrative and legal regulation of information security of Ukraine in the context of the fight against organized crime. [Osnovy administratyvno-pravovoho rehuliuвання informatsijnoi bezpeky Ukrainy v konteksti borot'by z orhanizovanoiu zlochynnistiu]. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/boz_2008_19_32.pdf>.

10. Olijnyk O.V. Legal and regulatory support for information security in Ukraine. [Normatyvno-pravove zabezpechennia informatsijnoi bezpeky v Ukraini]. *Pravo i suspil'stvo*. 2012. N3. C. 132-137.